

SÚČASNÝ STAV A TENDENCIE VÝVOJA V MLIEKARENSTVE NA SLOVENSKU ACTUAL SITUATION AND TRENDS IN THE MILK INDUSTRY IN THE SLOVAK REPUBLIC

BUJŇÁKOVÁ Mariana, (SR)

ABSTRACT

It is the interest of the Slovak Republic to retain productive efficient agriculture in the conditions of the growing globalisation of the world economy and strengthened fight for the markets. Producing and processing milk is a significant production branch in Slovakia. Milk industry in the Slovak Republic has relatively well-built capacities, it is a possibility to increase producing and processing of the milk; good tradition; qualified specialists and by the quality of the milk products it has gained good international image. The aim of the paper is to analyse actual situation and the future trends of the milk industry in the Slovak Republic.

KEY WORDS

milk industry, producing milk, processing milk, milk and milk products

ÚVOD

Odvetvie mliekarenského priemyslu na Slovensku je charakterizované vysokým tempom rozvoja. Prispôsobovanie sa podmienkam voľného trhu a procesu globalizácie obchodu s mliekarenskými výrobkami sa prejavuje zvýšením produktivity a efektívnosti výroby. Trvalou úlohou mliekarenského priemyslu na Slovensku je zabezpečiť potravinovú bezpečnosť vo výrobe mlieka a spotrebe mliečnych výrobkov, najmä z domácich zdrojov. Je potrebné riešiť celkovú úroveň výroby a spracovania mlieka v súlade s celosvetovým vývojom, aby sme boli konkurencieschopní jednak v kvalite výrobkov, v ich cene ako aj v technickom a technologickom zabezpečení. Za posledné obdobie sa výrazne zmenila celá mliekarenská výroba v dôsledku príchodu zahraničných investorov, čo sa prejavilo v radikálnej zmene vlastníkov mliekarenských spoločností v prospech zahraničných nadnárodných spoločností a následne dochádzalo ku koncentrácii a špecializácii mliekarenskej výroby. Súčasným stavom v mliekarenskom priemysle sa zaoberajú BLCHÁČ, JEŠKO, MASÁR, UBREŽIOVÁ a i. a niektoré z ich poznatkov boli použité pri vypracovaní tohto príspevku

MATERIÁL A METÓDY

Cieľom príspevku je posúdiť súčasný stav a predpokladaný vývoj v mliekarenskom priemysle v Slovenskej Republike.

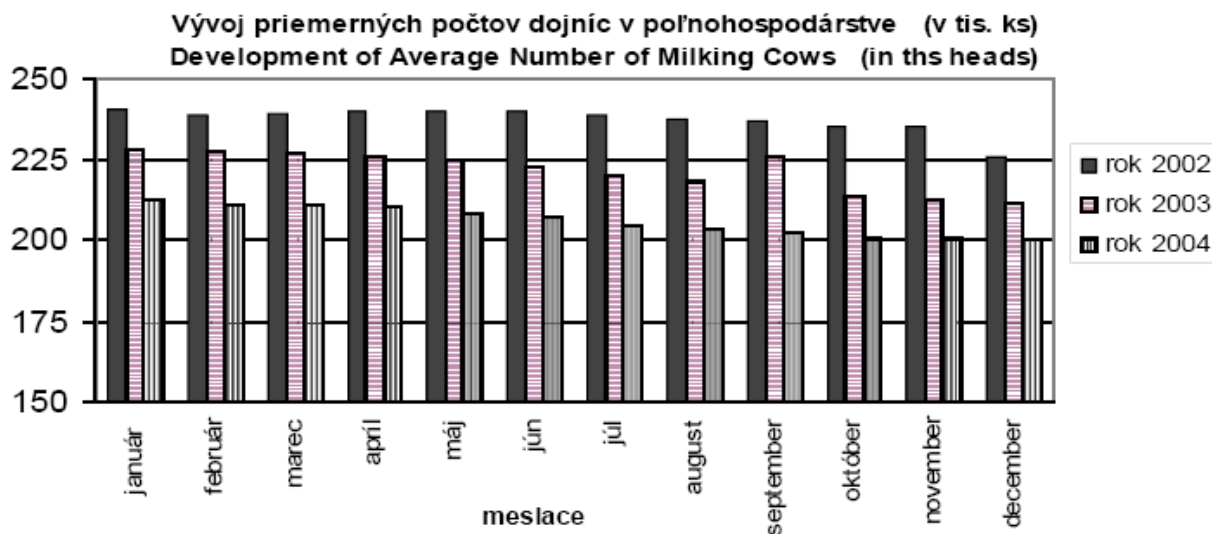
Informácie a údaje potrebné na vypracovanie príspevku boli čerpané z odbornej literatúry a relevantných internetových zdrojov. V príspevku sú k poznaniu súčasného stavu použité vedecko-poznávacie metódy, t.j. analýza problematiky a syntéza získaných informácií. Pri predikcii budúceho vývoja boli informácie spracované pomocou programu SAS, pričom ako východiskové obdobie sme použili posledných 10 rokov podľa dostupnosti údajov.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Počty dojníc a dojnosť

Podľa **JEŠKA (2004)** v roku 2004 oproti roku 2003 priemerný počet dojníc klesol z 220,5 tis. ks na 206,0 tis. ks, t.j. o 14,5 tis. ks a v percentuálnom vyjadrení o 6,6 %. V prvom polroku 2005 pokračoval v SR klesajúci trend priemerného počtu dojníc, ktoré sa v porovnaní s prvým polrokom 2004 znížili na 199,6 tis. ks, t.j. o 5 % a v porovnaní s koncom roku 2004 klesli o 3,1 %. Na konci roku 2005 sa odhaduje zníženie počtu dojníc na 200 tis. ks. Vývoj priemerných počtov dojníc v poľnohospodárstve znázorňuje graf 1. Priemerná denná dojnosť na dojnicu vzrástla v roku 2004 oproti roku 2003 o 0,11 l, čo je nárast o 1,01 %, priemerná dojnosť sa z 5028, 5 litrov zvýšila o 54, 7 litrov na 5 083,2 litrov. Na základe štatistických zistení predpokladáme aj v nasledujúcich rokoch rast priemernej dojnosti.

Graf 1: Vývoj priemerných počtov dojníc v poľnohospodárstve

Zdroj: VÚEPP

Produkcia mlieka

V medziročnom porovnaní rokov 2004 a 2003 výroba kravského mlieka klesla o 61, 7 mil. l, t. j. o 5,6 %. Pri porovnaní s rokom 2002 objem výroby kravského mlieka v roku 2004 poklesol o 115, 7 mil.l, teda o 10 %. Vývoj výroby kravského mlieka v rokoch 2001-2004 je zaznačený v tabuľke 1.

Tabuľka 1: Vývoj výroby kravského mlieka v mil. litroch

Obdobie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Produkcia kravského mlieka (mil.l)	1113,8	1162,9	1108,9	1047,2	1067,8	1075,6	1112,1

Zdroj: VÚEPP, roky 2006, 2007 sú predikcie získané štatistickými metódami

Navrhaná kvóta surového kravského mlieka pre kvótový rok začínajúci 1. aprílom 2004 a končiaci 31. marcom 2005 bola zvlášť rozdelená medzi:

- dodávateľov mlieka	1 003 594 ton
- priamy predaj	9 227 ton
<hr/>	
- spolu	1 013 316 ton

Predaj kvótovaného surového kravského mlieka v kvótovom roku 2003-2004 dosiahol úroveň 922,770 tis. ton, čo je z pridelenej kvóty 97,97 %. Predaj kvótovaného surového kravského mlieka v hospodárskom roku 2004-2005 k 31.12.2004 (od 1.4.2004) dosiahol objem 715,014 tis. ton, čo je 70,56 % z priznanej národnej kvóty.

Národná mliečna kvóta surového kravského mlieka pre kvótový rok začínajúci 1.4.2005 a končiaci 31.3.2006 je stanovená:

- dodávková kvóta mlieka	1 003 594 404 kg
- pre priamy predaj	9 721 596 kg
<hr/>	
- spolu	1 013 316 000 kg

Mliečne kvóty sú aktuálnym ukazovateľom. Po prepočte na obyvateľa to je u nás iba 193 kg mlieka ročne, hoci v terajších krajinách EÚ je to až 316 kg. Už z tohto porovnania je vidieť, že máme pridelenú jednu z najnižších kvót na výrobu mlieka a pravdupovediac ani túto nevieme vždy dodržať.

Výroba mliečnych výrobkov

Produkcija mlieka pre ľudskú spotrebu sa v roku 2004 oproti roku 2003 znížila o 10 %, produkcia prírodných syrov o 11 %, tavených syrov o 5 % a čerstvých syrov o 11 %. Pokles výroby sledujeme aj u masla, kde klesla o 18 % a objem výroby kyslo-mliečnych výrobkov o 11 %. Porovnanie výroby mliečnych výrobkov v spracovateľskom priemysle v tonách ja znázornené v tabuľke 2.

Tabuľka 2: Porovnanie výroby mliečnych výrobkov v spracovateľskom priemysle v tonách

Obdobie	Konzumné mlieko spolu	Syry prírodné spolu	Smotany spolu	Kyslomliečne výrobky	Maslo spolu	Sušené mlieko spolu
2001	331 045	44 249	19 854	47 488	16 983	13 283
2002	330 463	42 387	22 994	60 069	16 785	12 231
2003	327 495	42 561	26 621	56 293	16 269	14 185
2004	292 712	37 105	31 190	50 273	13 131	11 150

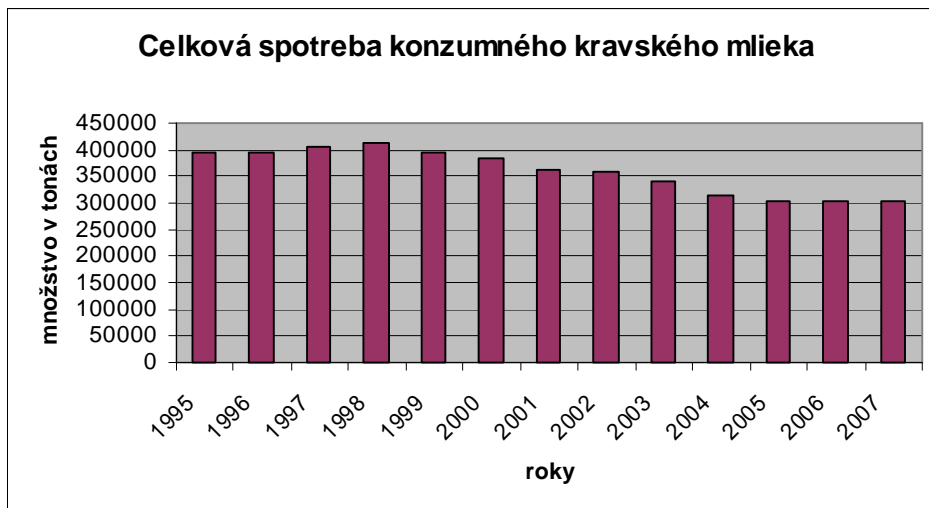
Zdroj: MP SR

Spotreba

Spotreba kravského mlieka celkom na Slovensku od roku 1998 do roku 2004 postupne klesá. V roku 2004 klesla celková spotreba konzumného kravského mlieka oproti predchádzajúcemu roku o 25,6 tis. ton, t.j. o 7,5 %. Vývoj spotreby konzumného kravského mlieka môžeme sledovať v grafe 2.

Slovenská republika je medzi novými členmi EÚ priemerná veľkosťou i počtom obyvateľstva. No vo výrobe mlieka na obyvateľa majú terajšie štáty EÚ výrobu 326 kg na obyvateľa, kým na Slovensku je táto výroba z nových členských štátov najnižšia a to iba 206 kg. Podobný je pomer i vo výrobe a v spotrebe mliečnych výrobkov.

Graf 2: Celková spotreba konzumného kravského mlieka v tonách

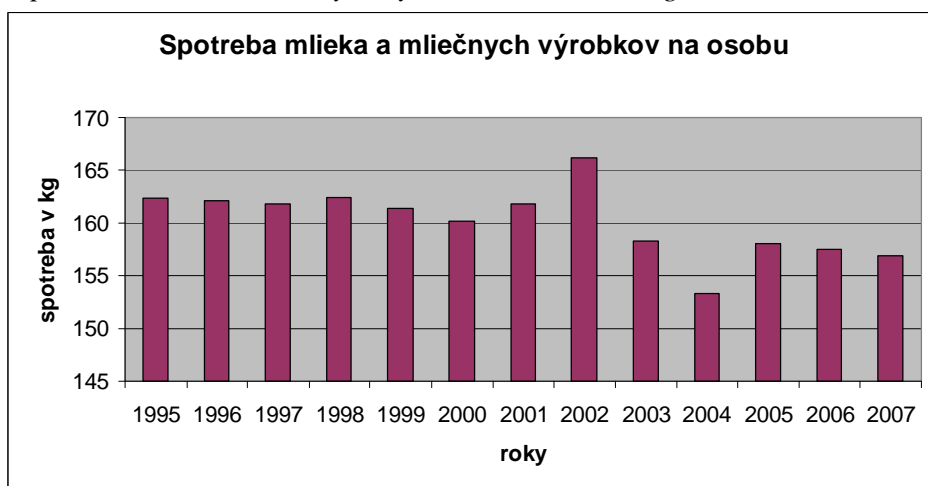

Zdroj: vlastné vypracovanie zo získaných údajov ŠÚ SR, roky 2005-2007 sú predikcie získané pomocou štatistických metód

Spotreba mlieka a mliečnych výrobkov v SR stále značne zaostáva za priemerom väčšinou krajín Európskej únie. Hlavným dôvodom je nižší dopyt spotrebiteľov po zvýšení maloobchodných cien celého sortimentu mlieka a mliečnych výrobkov. Počas rokov 1998 až 2003 sledujeme nárast spotreby iba u syrov a tvarohov a u smotán. Spotrebu mlieka a mliečnych výrobkov od roku 1995 znázorňuje graf 3.

Keďže spotreba mlieka a mliečnych výrobkov už desať rokov stagnuje a navyše otváraním trhu narastá dovoz, sú aktuálnou témou vznikajúce prebytky mlieka. V roku 2001 musel štát na ich likvidáciu vynaložiť v podobe exportných dotácií 206 mil. Sk, v roku 2002 to bolo už 328 mil. Sk (nárast takmer o 60 %).

Graf 3: Spotreba mlieka a mliečnych výrobkov na osobu v kg

Zdroj: vlastné vypracovanie zo získaných údajov ŠÚ SR, roky 2005-2007 sú predikcie získané štatistickými metódami

Za posledné roky sa výrazne zmenila celá mliekarenská výroba na Slovensku. Došlo k radikálnej zmene vlastníkov mliekarenských spoločností v prospech zahraničných nadnárodných spoločností a s tým prišla aj koncentrácia a špecializácia mliekarenskej výroby. V súčasnosti 6-7 mliekarenských spoločností so zahraničným kapitálom spracováva takmer 70 % nakupovaného mlieka na Slovensku. Tento proces prináša efektívnejšiu a konkurencieschopnejšiu výrobu, vyššiu trhovú odolnosť a podstatne lepšie manažérsko-marketingové zabezpečenie celého sektora. Nadnárodné spoločnosti, ale aj progresívni slovenskí vlastníci priniesli na Slovensko okrem všetkých spomínaných aspektov aj finančné prostriedky na reštrukturalizáciu a rekonštrukciu mliekarenských spracovateľských podnikov podľa hygienických predpisov EÚ.

Na udržanie a získanie si európskeho spotrebiteľa máme všetky predpoklady, pretože 1200 druhov výrobkov, ktoré sa na Slovensku vyrábajú, zodpovedajú nielen kvalitatívnym, ale aj chuťovým a zdravotným požiadavkám modernej výživy. Konkurencia, presahujúca hranice nás určite prinúti k novým prístupom a inováciám, vytváraniu výrobkov „na mieru“ pre určité vekové a záujmové skupiny, ale i k návratom ku tradíciám a prírodným produktom s dokázateľným pôvodom (napr. slovenské syrárske špeciality, ovčie syry a pod.). Po vstupe do EÚ sú zbytočné obavy z toho, že sa nezachovávajú národnostné tradície a národné mliečne špeciality. Je silný predpoklad toho, že Európa bude Európou regiónov a to tak, ako je tomu napr. vo Francúzsku, kde je zvlášť veľká rôznorodosť v syrárskych špecialitách. Osobitný dôraz bude aj naďalej v účinnej propagácii mliečnych výrobkov najmä z pohľadu zdravej výživy.

Základnou podmienkou konkurencieschopnosti slovenských mliekarenských podnikov je zníženie výrobných nákladov mlieka ako suroviny a na druhej strane vysoká kvalita mliečnych výrobkov. Silná konkurencia na trhu a vstup zahraničného kapitálu do našich podnikov neustále upozorňujú na to, že s blížiacou sa globalizáciou ekonomík, vznikom väčších národných a nadnárodných spoločností sa kladú neustále rastúce nároky na manažérsku činnosť.

Medzinárodne pokračuje mliekarenský priemysel v procese koncentrácie menších závodov do väčších mliekarenských spoločností prostredníctvom fúzií, akvizícií, strategických aliancií a joint ventures.

ANOTÁCIA

Záujmom SR je udržať si produkčne výkonné poľnohospodárstvo práve v podmienkach rastúcej globalizácie svetovej ekonomiky a zosilňujúceho sa boja o trhy. Výroba a spracovanie mlieka patrí k rozhodujúcim výrobným odvetviám na Slovensku. Mliekarenský priemysel v SR má pomerne dobre vybudované kapacity, má možnosť zvyšovania výroby a spracovania mlieka, dobrú tradíciu, kvalifikovaných odborníkov a kvalitou svojich výrobkov si získal dobrý medzinárodný imidž. Cieľom príspevku je analýza súčasného stavu a budúceho vývoja v mliekarenstve na Slovensku.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

mliekarenský priemysel, výroba mlieka, spracovanie mlieka, mlieko a mliečne výrobky

LITERATÚRA

1. BLCHÁČ, J.: Súčasná situácia slovenského mliekarstva. In: Mliekarstvo, roč. 34, 2004, číslo 1, Žilina: VÚM, s.28-32, ISSN 1210-3144
2. HUDÁK, J. – UBREŽIOVÁ, I.: Strategické prístupy v riadení podnikov mliekarenskeho priemyslu, Nitra: SPU 2003, s. 7-8, ISBN 80-8069-188-6

3. JEŠKO, J.: Mlieko – situačná a výhľadová správa MP SR a VÚEPP Bratislava, marec 2004, 34s., ISBN 80-8058-324-2
4. MASÁR, I.: Mlieko – situačná a výhľadová správa MP SR a VÚEPP Bratislava, marec 2005, 54s., ISBN 80-8058-362-5
5. UBREŽIOVÁ, I.: Vývoj podnikateľského prostredia s aspektom na štrukturálne zmeny v podmienkach mliekarenského priemyslu. In: Medzinárodné vedecké dni 2002, I. zväzok. Nitra: SPU, 2002, s.374-378, ISBN 80-8069-027-8
6. TREND, týždenník o hospodárstve a podnikaní, 24. júla 2003, TREND HOLDING, spol. s.r.o. BA, ISSN 1335-0684
7. <http://www.spotrebitelinfo.sk/index.php?clanok=32>

KONTAKTNÁ ADRESA

Ing. Mariana Bujňáková, Katedra manažmentu a marketingu, Fakulta ekonomiky a manažmentu, Tr.A. Hlinku 2, 949 01 Nitra, tel.:037/6414 835, email: mariana.bujnakova@fem.uniag.sk

Recenzent: Ing. Ladislav Mura